

Aleg. 19.

Sprawozdanie

Wydziału krajowego w przedmiocie stosunków służbowych pisarzy gminnych w gminach wiejskich.

Wysoki Sejmie!

Wykazy statystyczne wydawane przez Wydział krajowy udowadniają, że w Galicyi nie umie czytać ani pisać 85·91% członków Zwierzchności gminnych gmin wiejskich. W obecnego powiększonego stanu rzeczy, wywierają pisarze gminni przeważny wpływ na administrację gmin wiejskich, a bardzo często są w całym tego słowa znaczeniu jej kierownikami.

Wydział krajowy zwrócił od wielu lat na ten ważny przedmiot szczególniejszą uwagę a przekonawszy się z własnych spostrzeżeń, jakoteż ze sprawozdań Wydziałów powiatowych o nieudolności lub złej woli przeważnej części pisarzy gminnych, którzy kryjąc się za odpowiedzialnych członków Zwierzchności gminnych nadużyć się dopuszczali, wnosił po trzykroć w latach 1876, 1877, 1878 projekt do noweli nadającej wyższym władzom autonomicznym władzę dyscyplinarną nad pisarzami gminnymi. Był to pierwszy krok w kierunku naprawy stosunków.

Wreszcie w roku 1883 na wniosek posła Tadeusza Langiego uchwalił Wysoki Sejm nowelę nadającą wyższym władzom autonomicznym wspólnie z władzami politycznymi władzę dyscyplinarną nad pisarzami i innymi funkcyjnymi gmin wiejskich, która to nowela otrzymała Sanckę najwyższem postanowieniem z dnia 6. Grudnia 1883.

Nowela z dnia 6. Grudnia 1883. przyniosła w dość wielu wypadkach ten dodatni wynik, że na podstawie przeprowadzonych dochodzeń przy jednogodnym działaniu Wydziałów powiatowych i ek. Starostw udało się usunąć pewną ilość szkodliwych pisarzy gminnych. W ogólności jednak wpłynęły te usiłowania władz nie wiele na polepszenie stosunków, a to z tego powodu, ponieważ Rady gmin wiejskich, licytując formalnie in minus, kto za tańsze pieniądze funkcyjnie pisarza gminnego pełnić będzie, przyjmowały w miejsce oddalonego pisarza takiego samego lub gorszego. Trudno bowiem żądać, jak słusznie Wydział powiatowy w Stryju zauważa, ażeby pracę biurową potrafił ocenić ten, który sam pisać i czytać nie umie.

Czasami musiano wydalonego pisarza przyjąć napowrót, ponieważ w takich warunkach, niezabezpieczających choćby najskromniejszej egzystencji, nie było kandydatów na pisarza. Nie da się zaprzeczyć, że stosunki są bardzo złe i wymagają stanowczo naprawy.

Tabele statystyczne wydane w roku 1878. wykazują, że na 3.370 pisarzy jest $\frac{3}{5}$ niezdolnych, a nawet podani za zdolnych nie zawsze mogą uchodzić za takich. To też niektóre Reprezentacye powiatowe zastrzegały sobie wyraźnie kilkakrotnie przed tem, jakoby podana dobra kwalifikacya poszczególnych pisarzy oznaczała stan zadowalniający. Zdolni są oni tylko wobec zupełnego niedołęztwa innych.

Głównym powodem tego niepomyślnego stanu rzeczy jest nader niska płaca. Według zestawień statystycznych wynosi przeciętna płaca pisarzy gminnych w Galicyi 59 zł. 66 ct. a w wielu powiatach wynosi zaledwie 20 zł. rocznie.

Za takim wynagrodzeniem pełnią funkcyę pisarza gminnego, albo rolnicy-właścianie zazwyczaj ograniczeni, umiejący zaledwie czytać i pisać i niemający wyobrażenia o ustawach i przepisach administracyjnych, albo też co gorsza osobistości wykołejone, niemogące już znaleźć w innych zawodach zajęcia.

Ci nie tylko, że działają szkodliwie w administracyi gminnej, ale nadto tworzą sobie najczęściej nielegalne źródła ubocznych dochodów, szczególnie z pisarstwa pokątnego, wywierają niekorzystny wpływ na lud wiejski.

Następnie tabele statystyczne udowadniają, że gminy opłacające pisarzy po 200, 288, 300 zł. znajdują stosunkowo uzdolnionych pisarzy.

Przeciętnie przedstawia się wynik jak następuje:

Na 100 gmin płacących pisarza przeciętnie po	50 zł. jest niżej	30 %	stosunkowo zdolnych
" 100 " " " " " "	75 " " "	30—45 %	" "
" 100 " " " " " "	84 " " "	60—75 %	" "
" 100 " " " " " "	125 " " wyżej	75 %	" "

Powyższe zestawienie udowadnia, że im wyższe wynagrodzenie pisarza gminnego, tem większa łatwość uzyskania odpowiedniejszych kandydatów.

Ze od roku 1878. stosunki się nie poprawiły, udowadniają zeszłoroczne sprawozdania Wydziałów powiatowych w przedmiocie reformy ustawodawstwa gmin wiejskich jako też sprawozdania c. k. Starostw w tym samym przedmiocie, które c. k. Prezydum Namiestnictwa Wydziałowi krajowemu udzieliło.

Znaczna część Wydziałów i Starostw skreśla nader drastycznie szkodliwą działalność pisarzy gminnych, inna znowu zwraca uwagę na niedostateczne do życia niewystarczające wynagrodzenie pisarzy gminnych, wobec czego trudno o odpowiednich kandydatów, a wszystkie niemal Wydziały powiatowe i Starostwa zgadzają się w tem, że jednym z najgłówniejszych powodów złej administracyi w gminach wiejskich są nieudolni i nieuczciwi pisarze gminni.

Nadto wiele Wydziałów powiatowych i c. k. Starostw proponuje z własnej inicjatywy środki zaradcze, a mianowicie żądanie od pisarzy gminnych odpowiednich kwalifikacyi, utworzenie okręgów dla wspólnego utrzymywania pisarzy i mianowanie ich przez Wydziały powiatowe.

Powołując się tedy na przedłożone w roku zeszłym Wysokiemu Sejmowi materiały do reformy gminnej obejmujące sprawozdania Reprezentacyi powiatowych i c. k. Starostw, to jest tych organów, które z tytułu bezpośredniego nadzoru w nieustannej styczności z pisarzami gminnymi pozostają, Wydział krajowy mniema, że stosunki w gminach co do uzdolnienia pisarzy są wszechstronnie znane i że gruntowna pod tym względem naprawa jest konieczną.

Nadmienić też wypada, że sprawa pisarzy i innych funkcyonaryuszów gminnych jest przedmiotem ścisłego badania i zarządzeń w innych także krajach koronnych. W szczególności zawiadomił nas Wydział krajowy w Celowcu odezwą z dnia 21. Lipca roku 1888. l. 6.607, że zajmuje się ustanowieniem komisji egzaminacyjnej dla pisarzy gminnych, w której współdział c. k. Rząd krajowy jak najchętniej przyrzekł. Komisya wydawać będzie świadectwa uzdolnienia. Nadto tenże Wydział krajowy wydaje podręcznik dla urzędników gminnych, obejmujący ustawy i przepisy, których znajomość przy wykonaniu służby jest niezbędnie potrzebną.

Również zawiadomił nas Wydział krajowy w Pradze odezwą z dnia 1. Sierpnia 1888. L. 32197. że wskutek uchwały Sejmu zajmuje się zbadaniem stosunków służbowych autonomicznych urzędników powiatowych i gminnych i że rozesłał okólnik do wszystkich Wydziałów powiatowych z zapytaniem, jakiej kwalifikacji wymagaćby należało od funkcyjaryuszów powiatowych i gminnych, czy mają składać egzamin przed ustanowioną komisją i w jaki sposób mają być uregulowane ich stosunki materyalne.

W końcu niniejszego sprawozdania zaznaczyć też musimy, że Wydział krajowy wykonując uchwałę Wys. Sejmu z d. 16. Stycznia 1888. wzywającą go, ażeby postępował na drodze badań reformy gminnej, powołał komitet celem naradzenia się nad programem dalszego działania.

Do komitetu zostali zaproszeni JW. hr. Stanisław Badeni, WW. PP. Dr. Tadeusz Pilat i Dr. Tadeusz Skałkowski, a ze strony Wydziału krajowego wyznaczeni zastępca członka Wydziału krajowego WP. Seweryn Henzel i rada Wydziału krajowego W. Józef Michalczewski.

Komitet ten uchwalił jednogłośnie doradzać Wydziałowi krajowemu przedewszystkiem wniesienie projektu ustawy regulującej stosunki służbowe pisarzy w gminach wiejskich, jako sprawy wymagającej spieszego załatwienia.

Z tych wszystkich wyłuszczonej tu powodów, wnosi Wydział krajowy załączony projekt ustawy.

Artykuł I. i II. projektu ustawy orzekają zasadniczo, że każdej Zwierzchności gminnej ma być dodany do pomocy pisarz gminny i że ten pisarz musi mieć kwalifikację.

Artykuł III. określa bliżej kwalifikację. W tem miejscu nadmieniany, że skoro ustawa przez Wysoki Sejm przyjętą zostanie i Najwyższą Sankeyę otrzyma, przystąpi Wydział krajowy bezzwłocznie do wydania podręcznika dla pisarzy gminnych, obejmującego zbiór ustaw i przepisów, których znajomość dla pisarza gminnego niezbędnie jest potrzebną.

W artykule VII. ustanawia Wydział krajowy minimum płacy pisarza gminnego na 300 zł.

Wydział krajowy sądzi, że jeżeli wymagania do pisarzy gminnych mają być znacznie podwyższone i rygory zaostrzone, to jest zarazem słuszną rzeczą, ażeby im przynajmniej egzystencyą zabezpieczyć. Inaczej nie będzie można znaleźć odpowiednich kandydatów.

Podnieść zresztą wypada i tę okoliczność, że grzywny ustawicznie nakładane na Zwierzchności gminne, posłańcy karni, egzekucye, jazdy do Wydziałów powiatowych i c. k. Starostw, celem pouczenia się, a w końcu komisye delegowane często z Wydziałów powiatowych i c. k. Starostw dla załatwienia spraw, są dla gmin powodem tak znacznych wydatków, że za te pieniądze uzdolnionego pisarza utrzymać by można.

Wydział krajowy wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić załączony projekt ustawy.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

We Lwowie dnia 4. Września 1888.

Marszałek krajowy:
Tarnowski w. r.

Sprawozdawca:
Dr. Franciszek Smolka w. r.
Członek Wydziału krajowego.

Ustawa

z dnia dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim o stosunkach służbowych pisarzy gminnych w gminach wiejskich.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim ustanawiam co następuje:

Art. I.

Do załatwiania czynności wypływających z własnego i poruczonego zakresu działania obowiązana jest rada gminna dodać Zwierzchności gminnej pisarza gminnego.

Wyjątkowo ze względów na uzdolnienie członków Zwierzchności gminnej lub inne miejscowe stosunki może Wydział powiatowy za przyzwoleniem Wydziału krajowego uwolnić gminę od obowiązku utrzymywania pisarza gminnego.

Art. II.

Pisarzem gminnym może być tylko ten, kto wykaże się urzędowym świadectwem, że posiada kwalifikację wymaganą niniejszą ustawą.

Art. III.

W szczególności powinien pisarz gminny posiadać dokładną znajomość manipulacji urzędowej, prowadzenia dzienników kasowych gminy wiejskiej, tudzież ustaw i przepisów administracyjnych, dotyczących gmin wiejskich, a przede wszystkim ustawy gminnej, ordynacyi wyborczej dla gmin, ustawy o Reprezentacyi powiatowej, ustaw i przepisów o policyi miejscowej w gminach wiejskich i ustawy drogowej.

Art. IV.

Dla zbadania kwalifikacyi pisarzy gminnych ustanowione będą komisye egzaminacyjne. Ilość komisyi egzaminacyjnych i ich siedziby ustanowi Wydział krajowy w porozumieniu z e. k. Namiestnictwem. Komisya egzaminacyjna składać się ma z Prezesa Rady powiatowej lub tegoż zastępcy, urzędujących w siedzibie komisyi i 4 członków, z których dwóch mianuje Wydział krajowy, a dwóch e. k. Namiestnictwo.

Art. V.

Komisya egzaminacyjna stanowić będzie większością głosów o przypuszczeniu kandydata do egzaminu, o uzdolnieniu tegoż na podstawie wyniku egzaminu i wydawać urzędowe świadectwa. Kandydatów na pisarzy gminnych za nieuzdolnionych uznanych może komisya egzaminacyjna ponownie dopuścić do egzaminu. Wszelako nie przed upływem pół roku i nie więcej jak trzy razy. Bliższe postanowienia co do zwoływania komisji, wyznaczenia terminów egzaminacyjnych, ogłaszania list kwalifikowanych pisarzy, formy świadectw z egzaminów i w ogóle co do sposobu urzędowania komisji objęte będą osobną instrukcją, którą wyda Wydział krajowy w porozumieniu z c. k. Namiestnictwem.

Art. VI.

Od przypuszczenia do egzaminu i od pełnienia funkcji pisarza gminnego jest wykluczony:

- a) Kto został uznany winnym zbrodni;
- b) Kto z powodu zbrodni został pociągnięty do śledztwa, jak długo śledztwo trwa;
- c) Kto został uznany winnym przestępstw kradzieży, oszustwa, sprzeniewierzenia lub udziału w jednym z tych przestępstw (§. 460, 461 i 464 ust. karnej.)
- d) Kto został złożony z urzędu lub oddalony ze służby publicznej za przekroczenie dyscyplinarne popełnione z cheiwości.

Art. VII.

Płaca pisarza gminnego wynosić winna co najmniej 300 zł. Wyjątkowo może Wydział krajowy na przedstawienie Wydziału powiatowego ze względu na miejscowe stosunki przyzwolić na niższy wymiar płacy na pewien okres czasu.

Art. VIII.

Każdej gminie, utrzymującej własnym kosztem pisarza gminnego, przysługuje prawo wyboru tegoż pisarza z pomiędzy posiadających świadectwo uzdolnienia.

Gminy, które nie są w stanie utrzymywać pisarza własnym kosztem, mają być połączone przez Wydział powiatowy w okręgi pisarskie celem wspólnego utrzymywania pisarza gminnego.

Gminom połączonym przez Wydział powiatowy w jeden okręg pisarski przysługuje prawo wyboru pisarza z pomiędzy posiadających świadectwo uzdolnienia. Rozkład kosztów utrzymania go nastąpi w drodze dobrowolnej umowy.

Gdyby pomiędzy gminami porozumienie co do osoby pisarza lub co do rozkładu kosztów utrzymania tegoż w terminie przez Wydział powiatowy wyznaczonym nie przyszło do skutku, zamianuje Wydział powiatowy pisarza gminnego, a względnie rozłoży kosztą tegoż utrzymania na poszczególne gminy okręgu pisarskiego w stosunku podatków bezpośrednich. Porządek i kolej czynności pisarza w poszczególnych gminach okręgu ureguluje Wydział powiatowy instrukcją.

Art. IX.

Naczelnikowi gminy, a względnie Naczelnikom gmin połączonych w okręg pisarski przysługuje Władza dyscyplinarna nad pisarzem gminnym. Naczelnik gminy może pisarza gminnego zawiesić w urzędowaniu, a Rada gminna oddalić, wszelako tak suspensya jak i oddalenie wymaga zatwierdzenia Wydziału powiatowego.

Pisarz gminny oddalony ze służby w jednej gminie uchwałą Rady gminnej, zatwierdzonej przez Wydział powiatowy, lub oddalony orzeczeniem dyscyplinarnem w myśl ustawy krajowej z dnia 9. Grudnia 1883. (Dz. ust. kraj. L. 76) traci posadę w całym okręgu pisarskim.

Art. X.

Postanowienia ustawy gminnej, o ile są sprzeczne z niniejszą ustawą, zostają uchylone.

Art. XI.

Niniejsza ustawa wchodzi w życie w sześć miesięcy po jej ogłoszeniu w Dzienniku ustaw i rozporządzeń krajowych.

Art. XII.

Wykonanie tej ustawy poruczam Mojemu Ministrowi spraw wewnętrznych.

